



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

De concursu Dei cum causis secundis ad omnem earum actionem &
effectum. disput. 5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

aut nolle, aut continere omnino actum & nihil vel-
le, utique in quocumque temporis puncto existat,
in eo priori eiusdem puncti, in quo cum fundamen-
to in re, concipitur ut natura ordine antecedens
suum actum, in facultate ipsius est, vel nihil omni-
no agere, vel volitionem, aut nolitionem elicere,
prout maluerit. Quod fit, ut ad quodcumque tempo-
ris momentum deueniat, prius natura, quam ad ali-
quid praedictorum pro innata sua libertate se de-
terminet, facultatem habeat, non quidem ad volen-
dum in eodem puncto temporis vnum & idem ob-
iectum, simul, aut etiam successiue, quasi in eodem
puncto, postquam se determinauerit ad vnam par-
tem contradictionis, alteri subiacere possit (vtrum-
que enim contradictionem implicat, & id solum
probat argumenta pro opinione Ochami) sed facul-
tatem habet, ut indifferenter velit, aut nolit, aut
ab omni actu pro eodem instanti vacet. Hoc ipso ve-
ro, quod posterius natura liberè se determinat ad
vnum illorum trium, nequit iam in eodem tempo-
ris momento ad aliud se determinare.

Ad argu-
mentum
Ochami.

Ad argumentum ergo Ochami, si antecedens su-
matur in sensu composito, ita ut sit sensus, nulla
potentia fieri posse, ut, si iam voluntas in instanti aliquo
temporis elicerit volitionem, non possit non velle
idem obiectum, concedendum est: nec pugnat no-
biscum, qui non in eo sensu dicimus voluntatem, in
quo instanti aliquid vult, liberam esse ad illud non
volendum, aut nolendum in eodem instanti. Si ve-
ro sumatur in sensu diuiso, ita ut sit sensus, nulla
potentia fieri posse, ut voluntas, quae in aliquo pun-
cto temporis aliquid vult, non possit tunc non velle
illud, vel vacando ab omni suo actu, vel per con-
trarium actum illud reiiciendo, si modò spectetur,
ut existit in eodem temporis puncto prior naturae
ordine, quam illud idem velit, negandum erit ante-
cedens. Ad probationem verò dicendum est, impli-
care quidem contradictionem, voluntatem in sensu
composito, in quo instanti aliquid vult, illud idem
non velle, non verò in sensu diuiso.

Ad prima
argum.

Ad confirmationem dicendum est, potentiam
ad contradictorium conuenire voluntati etiam sim-
ul tempore cum actu volitionis, sed prius natura,
quam in eodem puncto temporis ad illud elicien-
dum se liberè determinet, ut explicatum est: neque
inde sequi, voluntatè idem posse velle & nō velle
simul, ut supra diximus: sed solum sequi, prius natu-
ra, quam velit, esse indifferenter & liberam ut sub
dihunctione, velit, aut nolit obiectum, vel omnino
actum cohibeat.

Ad secun-
dam.

Ad secundam confirmationem dicendum est, id,
quod est, quando est, necessariò esse, ita intelligen-
dum esse, ut facta hypothesi quòd res iam sit extra
suas causas, necessariò esse dicatur: at absolute ea,
quae à causa libera emanant, si in instanti, in quo sunt,
considerentur, prout prius naturae ordine, quam
sunt, causa est libera & indifferens, ut ab ea emanet,
aut non emanent, sanè indifferenter & esse & non
esse possunt in eo instanti, in quo à causa emanant,
existereque in rerum natura incipiunt.

DISPUTATIO V.

De concursu Dei cum causis secundis ad omnem
earum actionem, & effectum.

Constituta arbitrii nostri libertate, dicendum
est de concursu Dei generali, quo cum causis
omnibus secundis, atque ad eò cum libero arbitrio,
ad omnem actionem, & effectum concurrat. Prae-
Molina in D. Thom.

A ter quosdam quos D. Thomas 1. par. quaest. 105. art.
5. 2. sententiarum dist. 1. quaest. 1. art. 4. de potentia
quaest. 3. art. 7. & 3. contra gentes cap. 69. refert, Gab-
riel in 4. dist. 1. quaest. 1. art. 1. & art. 3. dubio 2. &
3. securus Petrum de Aliaco, in ea est sententia, ut
dicat, causas secundas nihil omnino operari, sed Deum
in illis, atque ad earum praesentiam se solo produ-
cere omnes effectus, ut ignem non calefacere, & so-
lem non illuminare, sed Deum in illis, atque ad illo-
rum praesentiam effectus illos producere. Vnde dubio
3. citato ait, *causas secundas non proprie esse causas,
quasi insuuant in effectum. hoc namque modo solam cau-
sam primam affirmat esse causam, causas vero secundas
dicit appellari causas sine quibus non, quatenus construc-
tum habet Deus non, nisi ad earum praesentiam, produ-
cere effectus.* Art. etiam primo citato cum Petro de
Aliaco asserit, Deum nihil minus concurrere, quan-
do cum causa secunda producit effectum, ut calo-
rem cum igne, quam concurreret, si solus eundem
effectum produceret. Imò tunc plus efficere, quan-
doquidem non solum producit calorem, & quali con-
cursu, ac si ignis non adesset, sed etiam facit, ut
ignis sit etiam causa suo modo eiusdem caloris. Hac
verò sua sententia idcirco commendari maximè di-
uinam potentiam arbitratur, quoniam iuxta eam ef-
fectus omnes, non ex parte, sed ex toto ac proprie
Deo tribuantur.

Gabrielis
& quorun-
dam aliorum
sententia.

Eam autem confirmat. Tum ex illo 1. ad Corinth.
12. *Qui operatur omnia in omnibus.* Tum etiam ex il-
lo 2. ad Corinth. 3. *Non quod sufficientes simus cogita-
re aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra
ex Deo est.*

Eam confir-
mat. 1.

Sententiam hanc omnes nihilominus reiiciunt,
meritoque D. Thomas 2. Sententiarum & 3. contra
gentes loco citato, stultam eam appellat. Quid enim
magis stultum esse potest, quam ea negare, quae ex-
perientia & sensu patent? Sensibus autem constat
causas secundas suas operationes elicere, ac exerce-
re. Quòd si de omnibus omnino causis, etiam de
voluntate, ac libero arbitrio ea opinio intelligatur,
ut autores illius velle videntur, utique non solum
cum ea experientia pugnat, qua quibus nostrum in
se ipso experitur in sua esse potestate velle & nolle,
sed planè error in fide est censendus: tollit namque
de medio arbitrii nostri libertatem, & cum ea ratio-
nem omnem virtutis & vitij, meriti & demeriti, lau-
dis ac vituperij, praemij & supplicij à nostris operi-
bus. Etenim si voluntas non est, quae operatur, sed
Deus solus elicit in ea operationes bonas ac malas,
quae quaso libertas in ea manet, quae ratione me-
rito & laudi, aut peccato ac vituperio tribui illi po-
test, quòd vno aut altero modo operetur.

Causa se-
cunda effe-
ctus suos co-
operatur cum
Deo.

Libertatem
arbitrii non
cooperari ad
suos effectus
error in fide.

E Esto autem ea sententia de solis causis secundis,
quae libero arbitrio praeditae non sunt, intelligere-
tur, parum sanè tuta esset in fide. Enim verò Scrip-
tura sacra eiusmodi operationes causis secundis ita
tribuit, ut verè eas à suis causis fieri significet. Marci
4. *Vitro terra fructificat, primo herbam, deinde spicam,*
&c. Lucae 12. *Videte ficulneam & omnes arbores, cum
produci iam ex se fructus.* Vnde Aug. 7. de Ciuit. Dei
c. 30. *Sic Deus, inquit, administrat omnia, quae creauit,
ut etiam ipsa proprios exercere & agere motus sinat.*

F Deinde rationibus refutatur. Quoniam ea data,
hae propositiones essent falsae, sol illuminat, ignis ca-
lefacit, & cetera: quando quidem causa secunda
non essent, quae haec praestaret, sed Deus ad illarum
praesentiam: consequens autem tum contra comu-
nem loquendi usum, tum etiam contra communem
sensus hominum est. Praeterea cum authore Ari-
stot. 2. de Caelo, cap. 3. vnumquodque sit propter
suum

suam operationem, sequeretur omnia esse frustra; eò quòd non res ipsa operaretur ea, ad qua instituta sunt, sed Deus ad earum praesentiam. Item cum Deus aequè possit rem aliquam frigidam reddere ad praesentiam ignis, & calefacere ad praesentiam aquae, ac è contrario, sanè aequè ignis possit esse causa frigidationis, & aqua calefactionis, ac è contrario. Imò cum Deus ad praesentiam lapidis creare possit Angelum, aut rem aliam, lapis esse posset causa creationis: quod licet Gabriel admittat, planè id maxime absurdum est. Adde, id quod experientia testatur, negandum non esse absque virgente ratione nulla autem non solùm virgens, sed neque probabilis ratio est, quae suadeat res creatas non verè operari eas actiones, quas docet experientia ab eisdem causis provenire. Adde etiam, plus extollere potentiam Dei, quòd possit, tum per se ipsum, tum per virtutes, quas causis secundis conferat efficiere operationes omnium rerum, quàm si solus ipse posset eas efficere.

Ad primū testimoniu, cui Gabriel nititur.

Ad secundum.

Durandi sententia.

Probat primò.

Secundò.

Probatio prima.

Secundà.

Tertiò.

Ad primū ergo testimonium Pauli in contrarium dicendum est, eo loco sermonem esse de operibus gratiae, vt aperte patet, si antecedentia & consequentia considerentur: illa autem à Deo sunt, nobis tamen cooperantibus.

Ad secundum simili modo dicendum est, sermonem esse de cogitatione sufficiente, vt quis idoneus minister sit noui Testamenti, vt Pauli contextum intuenti satis manifestum erit: ad id verò gratia & concursus Spiritus sancti necessaria sunt. Quamuis autem vtroque in loco sermo esset de operibus naturalibus, nihil tamen inde colligeretur contra nos: quoniam omnes à Deo essent per concursum vniuersalem, nobis simul cooperantibus.

Sententia Durandi in 2. d. i. q. 5. opposita omnino est sententiae haec tenus impugnata. Affirmat namque causas secundas ita operari, ut ipsae effectus producere, vt Deus non alio influxu cum eis concurrat, quàm conferuando ipsarum naturas ac vires, quas eis contulit.

Probat verò id primò, quoniam effectus causarum secundarum dicuntur esse à Deo mediis causis secundis: ergo non sunt à Deo immediatè, sed à solis causis secundis, à Deo verò mediatè, quatenus tamquam prima causa contulit eis esse, ac vires ad operandum, easque in eis conferuat.

Secundò, si Deus operaretur immediatè cum causis secundis ad earum effectus, verbi gratia cum igne ad generationem ignis, vel ageret eadem numero actione, qua ignis, vel alia non eadem. In primis, quia cum ea actio non excedat virtutem speciei ignis, illam poterit efficere ignis sine alio còcurso Dei, supposita conferuatione naturae atque virtutis actiuae ipsius: quare superflueret concursus Dei. Deinde, quia eadem actio numero non potest esse à duobus, nisi agant per eandem numero virtutem, quo pacto Pater & Filius perfectè & immediatè spirant Spiritum sanctum, quoniam producant eum per eandem numero vim spiratiuam: sed generatio ignis perfectè & immediatè est ab igne, eò quòd non sit supra virtutem speciei ipsius ignis: ergo non potest esse simul à Deo immediatè, cum Deus & ignis non agant per eandem vim seu potentiam actiuam. Quod etiam non agat alia numero actione ab ea, qua agit ignis, probatur. Tum quia altera earum redundaret, tum etiam quia cum actiones per terminos distinguantur, idèntique sit terminus, seu effectus productus, non poterit esse alia, atque alia actio.

Tertiò, ordo agentium responderet ordini finium;

sed vnus rei non possunt esse duo fines immediati & perfecti: ergo neque esse possunt duo agentia, nisi fortè supplerent vicem vnus agentis perfecti, quo pacto duo trahentes nauim efficiunt vnum agens integrum, ac sufficiens & perfectum & eodem modo eiuſdem rei possunt etiam esse plures fines pariales.

Plurimi censent sententiam hanc Durandi erroneam esse, & id innuit Sot. 2. Physicorū q. 4. conclu. 1. Ego verò eum minimum falsam & minus tutam esse cenſeo. Dū enim Paulus Act. 17. non solūm ex eo ostendit, Deū non longè esse ab vnoquoque nostrū, quòd in eo finis, sed etiam ex eo, quòd in eo moueamur, aperte innuit Deum immediatè concurrere ad omnem motum nostrum: ex concursu namque & actione mediata non rectè colligitur praesentia agentis secundū suam substantiam. Dum etiam Regius Propheta Psal. 138. ostendit, quocumque quis abſcesserit, ibidem Deum fore praesentem, eo quòd illuc Dei manu sit ducendus ac tenendus, aperte quoque indicat, Deum ad motum localem immediatè concurrere. Job. 10. Manus, inquit, tua fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu. Et paucis interiectis, Nonne sicut lac multissime, &c. Vbi effectus causarum secundarum Deo etiam tanquam cooperanti tribuit. Item Isaia 26. habetur. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine. Sapient. 8. Accingit à fine vsque ad finem fortiter: & disponit omnia suaviter. Ioan. 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Vide Augustinum 4. super Genesim ad litteram cap. 12. & 5. lib. c. 20. vbi, iuxta hunc Ioannis locum, egregie docet, ita Deum die septimo quicuisse ab omni opere creationis mundi, & à nouis producendis speciebus, vt nihilominus numquam cesset ab earundem rerum conferuatione, & cooperatione cum causis secundis ad effectus earum.

Ratione etiam ostendi potest opinionem Durandi falsam esse. Primò, quoniam nullus omnino effectus esse potest in rerum natura, nisi Deus suo influxu eudem in genere causa efficientis immediatè còseruet: mirū namq; esset, quod Angelus ceterarūq; substantiarū illa modò à Deo (vt q. 8. ostensum est) pèderent, actiones verò & alia accidentia, quae illis insunt, non item: inde enim sequeretur, si Deus feruatis substantiis, veller actiones & accidentia destrueret, non satis esse subtrahere influxum, quo ab eo còseruaretur, sed opus illi esse adhibere còtrariam aliquam actionem: quod tamen verè dici non potest. Quae nāque alia contraria actio fingi potest ad solis lucem, verbi gratia extinguendam, solis substantia seruata: quandoquidem nec luci, nec actioni, qua à solis substantia emanat, quicquam contrarium existat: Profectò nisi dicas lucem sola diuini influxus subtractione posse extingui, fatearis necesse est, eam à Deo, solis substantia permanente, extingui nulla ratione posse. Quare dicendum omnino est, creata omnia ab immediato influxu fontis, à quo emanarunt, dependere. Cum verò id, quod ad conferuationem est necessarium, maiori cum ratione necessariū sit ad primam eiusdem rei productionem, consequens profectò est, vt nihil omnino à causis secundis valeat produci, nisi simul actualis immediatū influxus causae primae interueniat. Quòd fit, vt solius primae causae proprium sit, à nullius alterius causae influxu pendere in productione & conferuatione suorum effectuum: cetera verò tam in producendis, quàm in conferuandis suis effectibus, ab auxilio & generali influxu causae primae dependeant.

Secundò, quoniam si Deus non cooperaretur eū causa secunda, sanè efficere non potuisset, vt Baby-

Deum operatur immo. dicit cum omni causa secunda.

lonius

Ionius ignis tres pueros non calefaceret, nisi se illi q. uasi opponendo, impediendoque illius actionem, vel per actionem aliquam contrariam, vel rem aliquam pueris illis circumponendo, eolue qualitate aliqua resistente afficiendo, quae obstaret, quod minus ignis actionem suam in eos imprimeret: cum ergo hoc derogeret, tum diuinæ potentia, tum etiam summae subiectioni, qua ei cuncta parent, atque obediunt, dicendum proculdubio est, Deum cooperari cum causis secundis, eaque sola ratione non fuisse pueros illos ab igne concrematos, quod Deus cum eo ad actionem non concurrat.

Ad primum Durandi. Ad secundam. Causa prima per concursum generalem, & secundam per particulari, agens autem numero actione concurrat rationem habens.

Ad primum argumentum Durandi dicendum est, effectus causarum secundarum dici esse à Deo mediis causis secundis, non quatenus Deus agit per concursum vniuersalem, sed quatenus per ipsammet, tamquam per ministras, ac velut instrumenta, quae ab ipso virtutem agendi acceperunt, effectus exiit.

Secundi argumenti solutio notior erit ex dicendis disputatione sequenti, interim dicendum est, Deum agere eadem numero actione, quae, ut est à Deo, dicitur actio Dei, & concursus vniuersalis ipsius, ut verò est ab igne, dicitur actio & concursus ignis: ab igne tamen habet, quod sit calefactio, à Deo verò non, nisi per determinationem ignis simul ad eam actionem concurrentis.

Ad primam probationem. Agere nullo coadiuuante eorum creatum recedat, sicut Dei proprium.

Ad primam probationem in contrarium negandum est actionem illam, ut fiat sine vniuersali concursu Dei coadiuuante, non excedere virtutem ignis: agere namque nullo alio coadiuuante est proprium Dei, exceditque omnem virtutem creatam, eod quod virtus omnis creata, ut pendet quoad naturam suam ab alio, ita etiam pendet quoad operationem, praefertim cum, ut ostensum est, effectus omnes ita à Deo pendeant, ut etiam postquam sunt producti, nisi Deus suo influxu eos conferuet, nulla ratione existere possint.

Ad secundam.

Ad secundam probationem dicendum est, eiusmodi actionem non esse perfectam, & totaliter ab igne, si sermo sit de causa omnino totali, sed esse partim ab igne, partim à Deo: esse tamen integrè & ex toto ab vnoquoque eorum in suo ordine, ut ab igne in ordine causae particularis, & à Deo in ordine causae primae vniuersalis, ut disputatione sequenti explicabitur.

Ad tertiam.

Ad tertium dicendum est, Deum & causam secundam efficere vnum agens perfectum omnino coparatione effectus producendi, licet vnumquodque eorum sit perfectum in suo ordine, ut disputatione sequenti dicitur: quo pacto nullum est incommodum duo agentia concurrere simul ad eandem actionem, ut ipsemet Durandus fatetur.

DISPUTATIO VI.

Concursus Dei generalis an sit influxus in causas, quasi prius eo mota agant, an immediatus cum illis in earum naturales actiones & effectus.

D. Thomae sententia.

D. Iulius Tomas, prima parte, quaest. 105. artic. 5. docet Deum duplici ratione dici operari cum causis secundis. In primis quia virtutes illis tribuit ad operandum, eaque actu conferuat, ut Durandus dicebat. Deinde, quia ita eas ad agendum mouet, ut quodammodo formas & virtutes earum applicet ad operationem: non secus atque artifex securim applicat ad sciendum. Huius verò rei rationem reddit, quoniam semper quando sunt multa agen-

tia inter se ordinata, secundum ita agit virtute primi, ut ab eo ad agendum moueatur.

Duo autem sunt, quae mihi difficultatem parient circa doctrinam hanc D. Thomae. Primum est, quod non videam, quidnam sit motus ille, & applicatio in causis secundis, quae Deus illas ad agendum moueat, & applicet: quin potius existimem, ignem sine vlla sui mutatione calorem in aquam sibi admotam inducere. Duo namque sunt instrumentorum genera. Quaedam quae non habent integram virtutem ad operationem, qualia sunt instrumenta artis. Atque haec indigent motu, & applicatione alterius agentis, ut aliquid efficiant: dolabra enim licet acumen & duritiam habeat, quibus ad sciendum sit apta: quia tamen ea virtus non est sufficiens ad praestandum effectum, opus est motu superaddito, tum ut imprimatur ei vis & impulsus ad sciendum necessarius: tum etiam ut admoueatur diuersis partibus ligni, ad arte factum iuxta regulas artis conficiendum. Alia verò sunt instrumenta, quae vel habent integram virtutem ad agendum, ut semen decum à generante, vel sunt ipsamet integra virtus, ut calor ignis, & ceterae virtutes naturales. Atque eiusmodi instrumenta, si sint aptè coniuncta, non indigent motione & applicatione superaddita à causis principibus. Semen namque, quando operatur, non mouetur à generante, cuius est instrumentum: quippe cum fieri possit, ut generans iam non sit: calor item ignis, quando calefacit aquam, non mouetur, aut applicatur ad calefaciendum ab igne, in quo est, & cuius est instrumentum, sed per seipsum sine alia motione calorem producit. Quare ingenue fateor, mihi valde difficilem esse ad intelligendum motionem & applicationem hanc, quam D. Thomas in causis secundis exigit.

Primum quod difficile reddat opinionem D. Thomae. Causa secunda, ut ignis, sine sui mutatione calorem in aquam inducit. Instrumentorum duo genera. Vni nisi moueatur, non agit, alterum immotum agit.

Ferrariensis 3. contra gentes, cap. 70. ait: eiusmodi applicationem esse vim quamdam in causis secundis, quae est velut esse intentionale virtutis diuinæ, eo modo quo species colorum in medio dicuntur esse intentionale colorum: quae quidem vis, ut inquit, est quippiam superadditum virtutibus causarum secundarum, & tandem in illis est, quamdiu ipse suas efficiunt operationes, quibus cessantibus continuo vim illam desinere arbitrat. Hoc tamen commentitium planè est, nullaque ratione fulcitur, & res frustra multiplicat.

Secundum, quod mihi difficultatem parit, est, quia iuxta hanc D. Thomae doctrinam, Deus non concurrat immediatè immediatione suppositi ad actiones, & effectus causarum secundarum, sed solum mediatè, mediis scilicet causis secundis. Etenim tam virtutes causarum secundarum, quas Deus confert & conferuat, quam etiam motus & applicatio earum, in ipsismet causis secundis sunt: quare si Deus his tantum rationibus concurrat, profecto non influit immediatè immediatione suppositi in actus & effectus causarum secundarum. Licet autem Ferrariensis loco citato id admitrat, contrarium tamen probare videntur efficaciter, quae hac & praecedente disputatione aduersus Durandi sententiam dicta sunt, ut iam nunc patebit.

Ferrariensis explicatio excluditur.

Dicendum itaque est, Deum immediatè immediatione suppositi concurrere cum causis secundis ad earum operationes & effectus, ita videlicet, ut quemadmodum causa secunda immediatè elicit suam operationem, & per eam terminum, seu effectum producit: sic Deus concursu quodam generali immediatè influat cum ea eandem operationem, & per operationem seu actionem terminum illius, atque effectum producat. Quod sit, ut concursus Dei

Secundum quod D. Thomae sententia difficile reddat.

Dicendum itaque est, Deum immediatè immediatione suppositi concurrere cum causis secundis ad earum operationes & effectus, ita videlicet, ut quemadmodum causa secunda immediatè elicit suam operationem, & per eam terminum, seu effectum producit: sic Deus concursu quodam generali immediatè influat cum ea eandem operationem, & per operationem seu actionem terminum illius, atque effectum producat. Quod sit, ut concursus Dei

Deus concursus generalis non influit in causam, sed cum causa immediatè in effectum.